

ГАЛИЧИНА "ЯК ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ" У КОНЦЕПЦІЇ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА

У пропонованій статті подано короткі відомості про основні етапи життя і діяльності галичанина зі світовим іменем, філософа, літературознавця, публіциста, історика та громадсько-політичного діяча ХХ століття – Миколи Шлемкевича. Схарактеризовано особливості розвитку Галичини на межі ХІХ – ХХ ст. на основі аналізу праці М. Шлемкевича "Галичанство", що побачила світ у 1956 році.

Ключові слова: галичанство, Галичина, інтелігенція, "будителі духа", українізація.

Постановка проблеми. Галичина кінця ХІХ – початку ХХ ст. стає тим середовищем, в якому формується національно свідома українська еліта, що чітко розуміє й усвідомлює національні, культурні, політичні потреби народу. Очоловане галицькою інтелігенцією національне відродження створило той особливий клімат, який позитивно позначився на формуванні всієї нації, визначило подальшу історію України, вплинуло на розвиток і статус української мови. Західна Україна (її культура, національні ідеї, мовна практика) мала й має значний вплив на формування норм української мови, традиції і звичаї українського народу, а давнє місто Львів – завжди було і залишається важливим європейським центром, в якому розвиваються, взаємодоповнюючи одна одну, культури різних народів.

Актуальність дослідження вбачаємо у тому, що детальний аналіз праці М. Шлемкевича "Галичанство" дасть нам змогу не лише глибше зрозуміти духовний світ галичан, а й дослідити особливості розвитку всього українського (культури, освіти, мови) у Східній Галичині на межі ХІХ – ХХ століть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед праць, які розкривають окреслені проблеми, можемо назвати наступні розвідки: "Современная Галиция" Леона Василевського, "Про українську мову і українську справу" Михайла Грушевського, "Чудернацькі думки про українську національну справу" Михайла Драгоманова, "Як живеться українському народові в Австрії" Володимира Левицького, "Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії" Михайла Возняка, "Галичина в життю України", "Утворення українського коронного краю в Австрії", "Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині" Михайла Лозинського, "Про українську літературну мову" Євгена Чикаленка та інші.

Мета статті – на основі аналізу праці Миколи Шлемкевича "Галичанство", що побачила світ у 1956 році [1], схарактеризувати особливості розвитку Галичини на межі ХІХ – ХХ ст., розкрити умови формування нової творчої, щораз чисельнішої верстви світської інтелігенції, що прагнула займати відповідне становище в громаді, впливати на розвиток свого краю і його майбутнє, а також неустанно боролася за духовне відродження галицького народу.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу названої праці, окреслимо основні етапи життя і діяльності ученого зі світовим ім'ям. **Микола Іванович Шлемкевич** (народився 27 січня / 8 лютого 1894 року у селі Пилява, що на Тернопільщині в сім'ї священика о. Івана Шлемкевича – † 14 лютого 1966 року у місті Пассейк, Нью-Джерсі, США) – це "галичанин зі світовим іменем, філософ, літературознавець, публіцист, історик та громадсько-політичний діяч минулого ХХ століття, який творив під псевдонімами – М. Іванейко, С. Вільшина, Р. Срібний [...] й пройшов з Україною та українцями весь складний і тернистий шлях формування та краху національних урядів, повстань, переворотів та військових дій на наших теренах у часи I-ої та II-ої світових війн, національно-визвольних виступів, репресій та Голодоморів. Всі ці події не просто бачив чи спостерігав 20-и річний юнак із Тернопільського села Пилява. Він, озброєний національними ідеями у 1917 році після повернення із сибірського заслання 1915-1917 років, куди його вивезли під час окупації Галичини московською армією, поселився у Києві, де працював секретарем "Робітничої газети", а за сумісництвом – науковим співробітником Всеукраїнської Академії Наук. У таких історичних та політичних умовах Микола Шлемкевич здобув блискучу освіту, закінчивши Бучацьку й Львівську гімназії та факультет філософії Віденського університету, у філософському гуртку якого активно працювали такі мислителі з європейськими та світовими іменами, як Карнап, Шлік та інші. У тому числі й завдяки впливу їхніх праць М. Шлемкевич став фаховим, простіше кажучи, "цеховим" філософом високого штибу", – справедливо зазначають Степан Сворака й Олександр Панченко [2].

М. Шлемкевич (як зауважують дослідники) – це мислитель парадоксальний, оскільки в ньому напрочуд оригінально поєднуються дві риси характеру – галицька з його замкненістю, упорядкованістю та преклонінням перед ієрархією й східноукраїнська, що сформувалася у молодого М. Шлемкевича біографічно, через його активну участь у роботі Української Академії Наук та учителювання протягом 1919-21 років у школах Черкащини [2].

М. Шлемкевич особистість різнобічна. Він редагував часописи "Перемога" і "Наші дні" та газету "Українські вісті", друкувався у "Літературно-науковому віснику", викладав в Українському Вільному Університеті, протистояв ідейним поглядам окремих політичних партій та утискам польської адміністрації проти українців Галичини та Волині, виступав за активну участь української молоді у просвітницькій, громадсько-політичній боротьбі проти польської експансії. Він, як зауважують С. Сворака й О. Панченко, "прагнув до здійснення ідеалів Т. Шевченка та І. Франка про добро, правду і красу, за нову українську людину, озброєну ідеєю національної свідомості й соборності, шукав нових доріг для українського суспільства, для його морального зміцнення і державного оформлення, називаючи наш народ "...вічним мрійником і шукачем царства справедливості на землі..." [2].

У 1945 р. починається другий етап наукової, публіцистичної та політичної діяльності М. Шлемкевича, що пов'язаний з еміграцією / Австрія, Німеччина, США /. Саме в еміграції учений продовжує роботу над виданням "Енциклопедії українознавства", стає співзасновником Союзу українських національних демократів. У 1953 р. засновує й редагує журнал "Листи до приятелів", а у 1956 р. організовує роботу видавництва "Ключі", в якому друкує свій журнал та власні твори, а також книги інших письменників, дослідників і політиків.

М. Шлемкевич не лише автор численних статей, присвячених Україні, що друкувалися у галицькій та діаспорній пресі, а й автор книг про українську культуру, розвиток та становлення суспільно-політичної думки, перспективи нашого народу в умовах незалежності й свободи української держави:

- "Філософія" (1934 р.), яку було перевидано в другому виданні під назвою "Сутність філософії" (1981 р.);
- "Українська синтеза чи українська громадянська війна" (1946, 2-е вид. у 1949 р.);
- "Загублена українська людина" (1954 р.);
- "Галичанство" (1956 р.);
- "Верхи життя і творчості" (1958 р.).

М. Шлемкевич – український патріот, патріот Галичини, який завжди думками повертався до Львова "як до неминучості, як до призначення. [...] Бо велике місто-столиця – це осередок життя народу, як голова і мозок організму. [...] І всюди, куди сягало проміння Львова, була Західна Україна" [3: 5]. Голос, слово М. Шлемкевича (як він писав у передмові до ювілейного збірника "Наш Львів") – це "проста мова живих, що не потребують голосно кричати про любов і біль свого серця" [3: 6]. Ось чому наукові розвідки дослідника цікавлять сьогодні не лише учених-істориків, філософів, культурологів, а й філологів.

У названій праці М. Шлемкевич зауважував, що "Галичанство, як усе людське, не є ні досконалістю, ні повною нездатністю. Усвідомити собі його суть, відчутти і бачити його прикмети й хиби – вважаємо потрібнішою річчю, ніж під тиском різних підсвідомих психічних комплексів сліпо й безкритично хвалити його, чи так само сліпо й безкритично відкидати" [1: 6].

Предметом роздумів Миколи Шлемкевича стала Галичина "**як психологічна категорія**". Автор зазначає: "Маємо приглянутися до галичанства, як до окремої – що так висловимося – душевно-расової відміни серед українства, як до окремого типу, і спробуємо розуміти його постання, форми історичного буття, і вкінці його сучасні завдання в зв'язку із завданнями всього українства" [1: 7-8]. Оскільки усе, що відбувалося в Галичині, сприяло створенню й оформленню "західньо-українського, а fortiori галицького типу" [1: 8].

Принагідно зауважимо, що подібні міркування й цікаві спостереження над типами українського національного характеру, залежно від середовища проживання носіїв й історії, знаходимо у праці Д. Чижевського "*Нариси з історії філософії на Україні*" [4], в якій учений зазначає: "Протягом віків народний світогляд не залишається все тим самим. І впливи чужих культур і великі зміни у власному житті – все це накладає свій відбиток на психіку народно. Народний світогляд є, таким чином, сполучення певних надісторичних та історичних елементів" [4: 18]. І додає: "Є завше в кожній нації різні психологічні типи людей, є певні різноманітні соціальні типи, є, нарешті, місцеві відміни, що можемо назвати плеєнними. Усі такі відміни дуже ускладнюють національне обличчя народу і роблять його характеристику надзвичайно складним завданням. Від цієї різноманітності характерів залежать і певні ухили у світогляді" [4: 19].

Особливість України, як зазначає М. Шлемкевич, полягає у тому, що вона завжди мала багато духовних і господарських центрів, однак лише "два з-посеред них стали особливо виразними й особливими осередками всередині українського світу: – це Київ, і Львів. [...] Отже Східною Україною називатимемо все те, що стоїть у духовно-політичному засягу Києва. Західною Україною називатимемо те, що духовно і політично оглядається на Львів" [1: 8-9].

У названій розвідці вчений розкриває душевні відмінності представників західного українства, особливості галичанства, яке завжди жило в світлі Львова. Особливу увагу звертає вчений на листопад 1918 року, коли "на Західній Україні бачимо тоді вперте зусилля української провідної верстви, отже *в першій мірі інтелігенції*, далі освіченого селянства і свідомого робітництва, – розбудувати і утвердити нову державу, що постала на руїнах австрійської імперії" [1: 10]. І хоча усе це відбувалося на фоні спокою широких народних мас, однак "творчий патос провідної верстви, отже головно інтелігенції,

був значно сильніший за силу народної стихії. Її треба було спонукувати до руху, а не втихомирювати" [1: 10], тоді як у Східній Україні народна стихія переливалася і кипіла, а провідна верства ледве встигала оформлювати, а тим більше впливати на народні стихійні рухи. У цій ситуації на заході бачимо перевагу раціональних, розумових дій, тоді як на сході – ірраціональних, стихійних рухів.

Протиставляючи твори мистецтва українського сходу, зокрема кубанця Мухіна (його композицію "Чумак", "Слава" та ін.), а з іншого боку – майстра українського заходу, холмщак, духовно зв'язаного зі Львовом, Павлося (зокрема його "Материнство", "Король Данило"), Микола Шлемкевич знову зауважує, що з плином часу (з буремного 1918 р. і аж до 1942 р.) душевний стан різних частин України залишився таким же: на сході й надалі переважає "могутня і прекрасна стихійність, на заході спокійніша, скромніша, раціональна обмеженість" [1: 15]. Саме події різних історичних періодів змогли виявити і вияснити, засвідчити і показати психічну різницю між українським сходом і заходом. Схід, степ, завжди був непевний і небезпечний, захід, ліс, уособлював спокій, батьківський дім, де в часи степової негоди українська народна родина знаходила захист [1: 21]. Однак з часом (особливо з ростом у Західній Європі міст-столиць, міст-торгівельних центрів) пріоритети змінюються, і ті, що відважніші, готові ризикувати, легші на підйом й більш емоційні – кидають західні землі і продираються на схід, у степ, де небезпечно жити, де неспокій, зате життя вільніше і немає польської панщини [1: 23]. "На заході, – наголошує Микола Шлемкевич, – залишилося все те, що з різних причин не могло знятися з місця. [...] Отже, все спокійніше, більш слухняне до закону, менш ризикантське, сказати б: – реалістичніше, – сиділо далі на своїй землі, хоч у чужій неволі. Це були бідніші уявою та тяжчі до руху шари, але впертіші й характерні в тому розумінні, що врісли в землю, вони не кидали її навіть за ціну повної соціальної нівеляції" [1: 24]. Це були люди, що втопилися в народі, але не зреклися своєї землі.

У середині XIX століття у межах одностайної, соціально й інтелектуально однорідної народної маси Галичини починає "наростати нова провідна верства" [1: 27], здебільшого на ґрунті священства. З'являються "будителі духа", на чолі з о. Маркіяном Шашкевичем. З 1848 року галичани піднімають перед владою не лише соціальні, а й національні вимоги, зароджується ідея політичної самостійності. "Руська Рада" була політичним носієм галицької ідеології, суть якої полягала у наступному: "Є один, великий – тоді казали – п'ятнадцятимільйоновий (український) нарід. Тільки менша частина його знаходиться в межах австрійської монархії; значно більша частина належить до російської імперії. Однак це один нарід із свідомістю і почуттям своєї національно-політичної єдності, якої він ніяк не зрікається. [...] Вітка українського народу, що знайшлася в межах Австрії, ... хотіла б ... з'єднання всіх українських земель, отже Галичини й Північної Буковини, ... і Угорської Русі (Карпатської України) в один український автономний коронний край" [1: 28]. Варто зауважити, що це перша й основна національно-політична ідея, яка виникла на початку XIX ст. у Галичині та якою жило галичанство аж до 1918 року (року, коли зникла Австро-Угорська імперія). Названа ідея, чи швидше мрія галичан, з 1848 і аж до 1918 р. була, за твердженням М. Шлемкевич, "сном-мрією".

Ще однією бідою, чи швидше загрозою для всього українського у Галичині, хоча й тимчасовою, було москвофільство, однак "українство" виявилось куди радикальнішим і активнішим оборонцем перед польським засиллям, і коли те українство витворило духовно творчу і організаційно сильну провідну верству, тоді москвофільство втратило всі ідейні підстави. Воно почало передавати свої найкращі молоді ідейні сили – між ними студента Івана Франка – українству" [1: 37].

Дев'яності роки XIX століття внесли глибокі зміни у світобачення галичан, і, як слушно зазначає М. Шлемкевич, у "глухих карпатських закутинах або в тихих селах Дністрового яру ще до світової війни галицький світ поділився на "українців" і "старорусинів". І ще тоді могли ви зустріти на затіненому сільському кладовищі, під плакучою березою, свіжу могилу і напис на хресті, писаний етимологічним правописом [...]. Це прощався зі світом і з історією представник далеких, померклих часів ..." [1: 40]. Ось чому саме **в 90-ті роки XIX ст. починається новий етап життя і розвитку Галичини й усього українського на західних теренах**. Перед новою, тільки-но сформованою творчою українською інтелігенцією постало складне завдання – перебороти консерватизм частини своєї верхівки і пасивність народу, підняти рівень його знань і самооцінки з метою активного впливу на долю краю.

У кінці XIX ст., коли капіталізм прийшов і до Галичини, починають рости її міста, збільшується державна адміністрація, а сини священників, багатих і середніх селянських родин почали вдаватися до світських занять, оскільки в Австрії нижчі урядові щаблі стали доступними і для українців, а тому "посилати синів до школи, середньої і вищої, це був добрий вклад капіталу, і селянин часто не вагався продати частину поля, щоб – як говорилося тоді – вивести сина в пани" [1: 44]. Так зробив і незаможний коваль, коли скерував свого сина Івана в гімназію до Дрогобича і "став його син паном і володарем духа свого народу, Іваном Франком" [1: 45].

Саме так народжувалася нова й творча, щораз чисельніша верства світської інтелігенції в Галичині, що прагнула займати відповідне становище в громаді, впливати на розвиток свого краю і його майбутнє.

Галицька інтелігенція мала міцні знання, здобуті не лише в університетах Львова чи Чернівців, а й в інших освітніх центрах Західної Європи (зокрема у Граці, Відні, Празі, Кракові, Варшаві, Вроцлаві,

Познані, Люблін, Лодзі, Жешові та ін.). Одухотворена філософським позитивізмом і природничим монізмом, нова світська українська інтелігенція на чолі з Іваном Франком розпочала глибоку духовну революцію в Галичині. І хоча старий патріархальний світ не хотів здаватися і тримав оборону, та все ж революція перемогла. Її вислідом стало "зосвітщення – секуляризація духа, його поляризація, коли вже поруч віри розум і наука стають рівнорядними силами. І вислідом її була секуляризація суспільства і всього життя" [1: 48]. Етап оновлення і суспільних змін, який колись очолювали передові українські священики, продовжила світська інтелігенція, яка почала епоху нової доби в історії галицького суспільства. Галичанство, що отримало у 90-ті роки XIX ст. нове оформлення, вже на початку XX ст. іде швидкими кроками вперед як у духовному, так і в політичному напрямі, а тому відбувається культурний і політичний поступ усього українського в Галичині.

На початку XX століття саме Іван Франко і Митрополит Андрій Шептицький стали в Галичині уособленням поєднання нових ідей у новому світі, де світське і мирське (*sacrum et profanum*), знайшли точки дотику, об'єдналися і стали прикладом для наслідування.

Українська світська інтелігенція кінця XIX – початку XX ст. була ще "дуже молодою суспільною верствою. Кожен її член мав ще на селі батьків, чи брата, сестру, чи дальших рідних, і кожен духовно і життєвими привичками почував себе зв'язаним із селом. Тож усі ті ферії, святкові і літні, звичайно проводила та інтелігенція по рідних домах по селах. А це означало постійну близину до народу, його жури і його потреб. Та міська інтелігенція почувала себе дома на селі, а в місті, чужому тоді – польсько-жидівському – вона була представником-амбасадором українського світу, що навколо. Вона приносила в місто українські звички, український стиль життя. Вона, пристосовуючись до нових міських обставин, одночасно пристосовувала місто до себе. Вона **почала українізувати його не тільки мовою, але духом і стилем**. Інтелігенція в вільнішій австрійській упорядкованості життя не мала почуття меншецінності супроти чужонаціонального міщанства. Це була здорова верства, що вийшла з українського села здобувати для нього місто, а не топиться в ньому" [7: 54-55].

Ці зауваження М. Шлемкевича підтверджує й Анна Франко-Ключко, яка у статті "Ставлення мого батька до селян (Спеціальна ювілейна стаття для жур. "Життя і Школа")" писала: "В Дрогобичі І. Франко пізнав інший світ. *Світ міста, що дав йому так багато цікавих спостережень і роздумів.* [...] Літо проводив Іван Франко у батьків на селі, як теж Різдяні та Великодні ферії проводив вдома. Місто не потрапило його відчувати від села. [...] Вечорами сходилися його ровесники, а то й старші парубки чи газди та жінота, щоб послухати, як Івась читає книжки, привезені з міста" [2: 5]. Згодом "письменник своїм власним прикладом разом із горсткою друзів пробивали вільний шлях до душі народу. Вони у вільний час ходили по селах – спершу в Дрогобиччині, а опісля далше і збирали вечорами сільську молодь та читали їм твори українських письменників, співали пісень, давали концерти і відчити. Це приваблювало до них не тільки молодь, але й старших, які дивувалися тому, що *молодь, яка вчиться у місті "на панів" іде в село, цікавиться долею селянина та його життям-буттям. Це були одні з перших контактів української інтелігенції із селом. Із цього була обопільна користь, бо освідомлювано наших селян і заохочувано інших інтелігентів вивчати і любити наш нарід*" [5: 5]. Усе життя Іван Франко закликав інтелігенцію, яка здобула освіту й академічні дипломи, щоб вона не відгороджувалася від рідного народу, його мови, звичаїв, але йшла в народ і "сплачувала братам-хліборобам свій борг, щирою й мозольною працею на народній, запущеній ниві..." [5: 5].

Повертаючись у міста, натхненні рідною землею, захоплені ідеями європейських університетів, вони привозили нові скарби ідей і боролися за духовне відродження галицького народу. Домівки священиків ставали культурними осередками, тут дискутували, читали нові українські поезії, новели, повісті, "в тих товариствах плекалася стара, галицька і буковинська пісня Вербицького, Матюка, Воробкевича. [...] поставали нові пісні Остапа Нижанківського і Дениса Січинського. [...] для тих товариств творили і члени "Молодої Музи", як Василь Пачовський, Петро Карманський, Михайло Яцків. Ці осередки були мініатюрними палатами галицького ренесансу" [1: 56] в убогих галицьких умовах тих часів. Священики, відкриті для нових думок та ідей, були непохитними у вірі, а тому були представниками здорового консерватизму, тим міцним фундаментом, який під натиском нових ідей утримував порядок духа і життя й не давав духові і суспільству втратити власний ґрунт під ногами. Вони ставали меценатами й духовними натхненниками передової галицької молоді.

Проте скрізь у Галичині (її політичному житті, науковому розвитку, мовотворчому становленні, освітній діяльності) відчувалася присутність її генія – Івана Франка. Ось як про це пише М. Шлемкевич: "А над усім тим духовним процесом носився великий дух творця, найбільш досвідчаного долею і в тому трагічному значенні її вибранця, дух Івана Франка" [1: 58]. У ті роки, – констатує вчений, – "Західна Україна створила в духові те, що здобуло їй признання з боку такої живої, і значно багатішої в цьому напрямі Східної України. Виразником такого братнього признання був амбасадор Києва у Львові, професор Михайло Грушевський" [1: 57]. І хоча життя галичан було вже у привітніших, проте й далі затхлих і припліснених цісарсько-королівських кімнатах, і хоча будні проходили в "обмежених умовинах життя і обмежених обрядах духа. Ми жили тісними, одні галицькими, другі буковинськими, чи карпато-

українськими журами" [1: 57], та все ж під впливом духовної революції кінця XIX ст. галицьке суспільство рухалося вперед до нових форм життя під керівництвом свого вчителя і "Мойсея" – Івана Франка. Однак, стверджує М. Шлемкевич, при всьому поступі духа на початку XX ст. у Галичині поети, митці, учені були самотні серед людей, незважаючи на те, що саме ці люди, галицька інтелігенція, готували підґрунтя для утвердження української державності, яка на українському Заході перестала існувати ще в XIV столітті.

У тяжкі 1917 – 1919 рр. галичани вийшли у широкий український світ і вдихнули повітрям далеких просторів українського степу й української історії, відчули смак свободи й утвердилися в бажанні творити єдину державу, в якій вони – її природна, хоча й своєрідна, складова. Галичани чітко усвідомили, що їх роль і завдання допомагати втілювати в життя раціональні ідеї і почини Східної України, Києва. Саме з Наддніпрянщини приходили в Галичину нові думки ("заплідні мислі"), як це бувало вже не раз. Згадаймо хоча б вплив Т. Шевченка на відродження Західної України, вплив М. Драгоманова на духовну революцію очолювану Іваном Франком й ін. Проте заслугу Галичини вбачаємо у тому, що вона завжди сприймала, підтримувала і втілювала у життя ідеї наддніпрянців і при цьому жила духовно в їх тіні. "В цьому була наша сила. І поки ми були вірні тому нашому завданню, ми здобували собі – хай не завжди любов – то все ж пошану і признання всієї України" [1: 70-71].

Двадцять роки XX ст. – це перехідний період, коли українська Галичина, знаходиться у "советській" і польській окупації, однак духовно підтримувана емігрантами, живе ідеєю недавно здобутої самостійності. В усіх сферах життя галичани прагнуть самостійності. У "культурницькій ділянці Наукове Товариство ім. Шевченка продовжує працю, як самостійна науково-дослідча установа, тоді ще в живому зв'язку з Київською, Українською в той час, Академією. – Український Тайний Університет, якого професорський штаб рекрутував саме з членів НТШ, – це монумент самостійницьких тенденцій на високо шкільному полі. – "Рідна Школа" відбудовує сітку нижчих і середніх шкіл, спертих виключно на пожертви народу і його вітки в Америці. – Вкінці "Просвіта" своїми читальнями, театральними гуртками, самоосвітніми курсами веде масову освіту в самостійницькому дусі. Кадрів для цієї праці постачає частинно Тайний Університет, а головню Український Вільний Університет і Український Технічно-Господарський Інститут у Чехословаччині, де число українських студентів доходило до 2200, і також німецькі університети, передовсім віденський, який на початку 20-х років мав найвище в своїй історії число українських студентів: – кількасот! Це ж недавні старшини і рядовики переходили новий вишкіл в університетах і політехніках, щоб продовжувати боротьбу. В змінених обставинах вони далі розбудовують, закріплюють, і обороняють українське *незалежне* життя" [1: 73-74]. Речники галицьких партій у сеймі в 1928 р. заявили, що їх державою є українська держава, а столицею не Варшава, а Київ. Уся Україна у ці роки живе ідеєю соборної самостійності й культурної незалежності. Українці ще не знають, що їх чекатиме залізна завеса 30-х років, однак якось інтуїтивно відчуваючи зміни не на краще, саме в Галичині відбувається "народження іншої сили як антитези давнім і як виразника духа і політики нового покоління і в новій ситуації напередодні 30-х років" [1: 79]. Тією силою стає націоналізм, оскільки політика Польщі і Росії була спрямована на денационалізацію українства, на перетворення його в малопольське плем'я чи малоросійство.

У тридцять роки XX ст. велася політика на знищення душевних і фізичних основ українства в Галичині, вівся наступ на інтелігенцію і передове селянство, селянську родину, душу, релігію, звичаї, мораль; були намагання знищити духовні авторитети галичан: Драгоманова, Франка, Грушевського; дорога на Схід була щільно забита, а тому українство вимушене було піти в підпілля, яке "ставало в Галичині того часу своєрідною новою Запорізькою Січчю" [1: 87].

Галичина тужила за Східною Україною, мріяла віддати себе вимріяній Україні. Однак і Наддніпрянська Україна, і Галичина прийшли у 1941 рік як "дві розколоті і розсварені сестриченьки" [1: 92]. Подальшу їх долю й історію ми знаємо, однак, застерігає М. Шлемкевич, мусимо пам'ятати про українців в еміграції, які "здалеку від життя України живуть у своїх гетто, неначе музейні експонати, звичаї, говори, привички, яких край уже не знав і не знатиме" [1: 93].

Висновки. Отож, у кінці XIX – на початку XX ст. відбувся процес щораз дальшого і глибшого "осхіднячення" Західної України, отже і Галичини, але водночас розпочинається процес "огаличання" Східної України. Українська духовність на українському заході і сході, знищувана різними тоталітарними режимами, вистояла, для того щоб сьогодні знову знайти в собі сили і відродитися. "Йде взаємне наближення, уподібнення укладу життя і укладу духа. Соборність стає не тільки географічним і державно-політичним поняттям, але й психологічним. [...] Вважаємо моральним обов'язком українства у вільному світі піддати свої ідеології й організаційні форми радикальній ревізії-проверці. Це передумова очищення себе і нашого життя від сумних тіней тих часів. [...] Ніколи в новіші часи не були ми такі одностайні, такі близькі. Двері глибокої соборності у взаємному розумінні і взаємній любові відкриті тепер навстіж. Тільки "полки погані" застарілих мислей і форм і зв'язаних із ними амбіцій і провин – заступають дорогу. "Потопчімо ті полки погані" – і свідомість, і совість повторюють слова Франка. І тоді з роз'ясненими очима і щирим серцем увійдемо в ті відчинені двері" [1: 103-108].

М. Шлемкевич вірив у світле майбутнє своєї знедоленої Батьківщини, вірив, що виплекана на межі XIX – XX століть українська інтелігенція знайде в собі сили вистояти у непростій боротьбі за розвиток української мови, культури, держави, що зветься – Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шлемкевич М. Галичанство (Пам'яті учителя Івана Франка в 100-ліття народин) / М. Шлемкевич // Життя і Мислі. Книжка третя. – Нью-Йорк–Торонто, 1956. – 120 с.
2. Сворак С. Микола Шлемкевич – мислитель, інтелектуал, державник [Електронний ресурс] / С. Сворак, О. Панченко. – Івано-Франківськ – Лохвиця, лютий 2013 року. – Режим доступу : http://gromada-v.at.ua/news/mikola_shlemkevich_vidatnij_mislitel_ukrajinskogo_rodu/2013-02-13-216.
3. Наш Львів : Ювілейний збірник 1252 – 1952. – Нью Йорк : Видавництво "Червона калина", 1953. – 215 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Вид-во "Орія" при УКСП "Кобза", 1992. – 230 с. – (Спадок).
5. Франко-Ключко А. Ставлення мого батька до селян (Спеціальна ювілейна стаття для жур. "Життя і Школа") / А. Франко-Ключко // Життя і Школа. – 3–6 (103–106), березень–червень, 1966. – Рік XII. – С. 2–5.
6. Дзюба І. Микола Шлемкевич / І. Дзюба // Дух і Літера. – № 21. – С. 121–164.
7. Степула Н. Бунтар, письменник, сажотрус... [Електронний ресурс] / Н. Степула. – Режим доступу : <http://otherside.com.ua/news/detail.php?id=10011>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Shlemkevych M. Galychanstvo (Pam'yati uchytelya Ivana Franka v 100-littya narodyn) [Galychanstvo (In Memory of the Teacher Ivan Franko to the 100 Anniversary of the Birth)] / M. Shlemkevych // Zhyttya i Mysli. Knyzhka tretya [Life and Thoughts. The Third Book]. – New York–Toronto, 1956. – 120 s.
2. Svorak S. Mykola Shlemkevych – myslytel, intelektual, derzhavnyk [Mykola Shlemkevych – Thinker, Intellectual, Statesman] [Elektronnyy resurs] / S. Svorak, O. Panchenko. – Ivano-Frankivs'k – Lohvytsya, lyutyu 2013 roku. – Rezhym dostupu : http://gromada-v.at.ua/news/mikola_shlemkevich_vidatnij_mislitel_ukrajinskogo_rodu/2013-02-13-216.
3. Nash L'viv : Yuvileynyy zbirnyk 1252 – 1952 [Our L'viv : Anniversary Collection 1252 – 1952. – New York : Vydavnytstvo "Chervona kalyna", 1953. – 215 s.
4. Chyzhevskyy D. Narysy z istoriyi filosofiyi na Ukrayini [Essays on the Philosophical History in Ukraine] / D. Chyzhevskyy. – K. : Vyd-vo "Oriy" pry UKSP "Kobza", 1992. – 230 s.
5. Franko-Klyuchko A. Stavlennya mogo bat'ka do selyan (Spetsiyal'na yuvileyna stattiya dlya zhur. "Zhyttya i Shkola") [My Father's Relationship to Ploughmen (Special Anniversary Article for the Journal ; "Life and School")] / A. Franko-Klyuchko // Zhyttya i Shkola [Life and School]. – 3–6 (103–106), berezen–cherven, 1966. – Rik XII. – S. 2–5.
6. Dzyuba I. Mykola Shlemkevych [Mykola Shlemkevych] / I. Dzyuba // Dukh i Litera [Spirit and Letter]. – № 21. – S. 121–164.
7. Stepula N. Buntar, pysmennyk, sazhotrus... [Rebel, Writer, Sweeper...] [Elektronnyy resurs] / N. Stepula. – Rezhym dostupu : <http://otherside.com.ua/news/detail.php?id=10011>.

Матеріал надійшов до редакції 10.10. 2013 р.

Гирняк С. П. Галичина "как психологическая категория" в концепции Николая Шлемкевича.

В данной статье представлены краткие сведения об основных этапах жизни и деятельности галичанина с мировым именем, философа, литературоведа, публициста, историка и общественно-политического деятеля XX века – Николая Шлемкевича. Дана характеристика особенностям развития Галичины на рубеже XIX – XX в. на основе анализа работы М. Шлемкевича "Галичанство", вышедшей в 1956 году.

Ключевые слова: галичанство, Галичина, интеллигенция, "будители духа", украинизация.

Hirniak S. P. Galicia "as a Psychological Category" in the Mykola Shlemkevych's Concepts.

This article presents the summary of the main stages of the life and work of the Galician with the worldwide reputation, philosopher, literary critic, essayist, historian and political figure of the XX century – Mykola Shlemkevych. Features of Galicia in the XIX – XX centuries are determined by analyzing the work by Shlemkevych "Galychanstvo", which was published in 1956.

Keywords: galychanstvo, Galicia, intellectuals, "adherents of the spirit", ukrainization.